טשערנאוויצער בלעטער

אומאפהענגיקער ארגאן פאר פאליטיק, קולטור און ווירטשאפט.

„Czernowitzer Bleter",
Ziar independent pentru politica, cultura și economie
Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Radu cel Mare 13
Plătibil și justițiabil la Cernăuți.

דערשיינט וועכנטלעך
°°°°°°
איינצל־עקזעמפלאר 5 ליי.

אבאנאמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האלבייערלעך: 140 ליי, פאר א גאנץ יאר: 280 ליי. — אויסלאנד: 4 דאלאר יערלעך.
אנאנסן לויטן מילימעטער־טאריף.

נר. 20 | טשערנאוויץ, דעם 28־טן סעפטעמבער 1929. | יארגאנג I.

דעמאקראטישע זשערענטשאפט...

א נייער אקט פון אן אלטער קאמעדיע.

דער הוזק־שפיל ארום דער טשערנאוויצער קהלה איז אריין אין א נייעם שטאדיום. דער הער מיניסטער האט באשטימט אלס נאטשאלניק איבער זיינע יידן א פרישן „זשערענט"! א כמעט „אומפארטייאישן" מיטגליד פון דער נאציאנאל־צאראניסטישער פארטיי און דער נייער ראש הקהל וויל נישט מער זיין אליין דער מלך בכיפה און ער האט באשלאסן זיך צו פירן דעמאקראטיש און אפטיילן עפעס פון זיין מאכט און זיין שטארקייט אויך צו איבריקע פארטייען.

און ער האט צוגעשטעלט אלע די פארשטייערס, פירערס, עסקנים אין צרכי צבור און פארזארגערס, וועלכע האבן זיך באטייליקט ביי די לעצטע וואלן א פאפירל: הער דאקטאר אזוי און אזוי, איר ווערט באשטימט אלס מיין בעל־יועץ און בעראטער און אך פארבעט איך אנטיילצונעמען אין מיין דעמאקראטישער זשערענטשאפט...

און ס'האט זיך געטראפן, אז קיינער האט נישט געענטפערט, אז ער האלט עס אונטער זיין כבוד אנטייל צו נעמען אין א פרישער זשערענטשאפט, נאכדאם ווי צען־יאריקע זשערענטשאפטן האבן אריינגעבראכט דעם חורבן אין דער קהלה, אז קיינער האט נישט צוליב דרך־ארץ פאר זיין פראגראם אדער פארטיי זיך אפגעזאגט פון דער נייער אויסצייכנונג דורך זיין עקסעלענץ דעם הערן מיניסטער און זיין פרישן זשערענט, נאר אלע האבן זיך אנגעכאפט אין די מאנדאטן ווי אין אן אלטן חלום און אלע זענען זיי געגאנגען ווי מ'כאפט מייזלעך מיט א שטיקל חזיר און האבן זיך „קאנסטיטואירט", „געוויילט" אין גאנצן דריי „וויצע־זשערענטן", פארשטייערס און וויצע־פארשטייערס, סעקציעס מיט פארזיצערס און וויצע־פארזיצערס און מ'האט זיך געשאפן פאר 24 באראטערס צוויי מאל אזוי פיל מאנדאטן צו צוויי כיבודים פאר יעדן. מען איז אפילו אריין אין אזא התפעלות און דאנקבארקייט, אז מ'האט שיעור נישט דערלאנגט א טעלעגראמע צום מיניסטער פאר זיין נייעם דעמאקראטישן אויפטו לטובת דער שווער געפרואווטער יידישער באפעלקערונג...

און ביי דער „היסטארישער" זיצונג פון דער דעמאקראטישער זשערענטשאפט האט נאר איין פארטיי געפאדערט ווי צום ניכסטן זאלן אויסגעשריבן ווערן נייע וואלן, די אנדערע זענען געווען גאנץ צופרידן, טאקי באפרידיקט מיט די בענקלעך און ס'איז פאראן אן ערנסטע סכנה, אז זיי וועלן זיך דארט צוקלעבן און אזעקזיצן מער ווי ס'איז נייטיק, אנהייבן צוגרייטן ליסטעס נאך אמאל פון מה טובו, און פארשלעפן די וואלן אזוי לאנג ס'וועט זיך לאזן.

ס'וועט זיך זיי דאכטן, אז זיי טון דארט גרויסע פאנירונגס־ארבעט מיט זייערע זיצונגען אין די סעקציעס און אין די פלענומס, מיט זייערע טעלעגראמעס אין פאראדעס, דרשות און פראזן וועגן הילף און קולטור, העכערונגען און רעדוצירונגען און פערזאנאל־ענינים, — און אז זיי וועלן קענען נארן די צענטליכער טויזנטער יידן פון טשערנאוויץ, ווי מ'האט זיי גענארט, מאכנדיק זיי צו מאריאנעטן ביי דער טראגי־קאמעדי קהלה.

זיי וועלן גלויבן, אז זיי ראטעווען אונז פון דעם מוראדיקן זומף און וועלכן מיר פארזינקען, און זיי באלויכטן מיט זייערע מאנדאטן אונזערע פינסטערע וועגן און אז מיר וועלן זיך אנכאפן אין זיי ווי אין ליכט־ווערימלעך און וועלן גלויבן און זיין פול בטחון צו דער דעמאקראטישער זשערענטשאפט...

זיי וועלן זיך איינשמועסן, אז ווייל אלע פארטייען, פאליטיקער, פאליטיפאנטן, קהלערס און גלאט פירערס פון רעכטס ביז לינקס זיצן בשלום אינאיינעם און בילדן א דיסקוטיר־פעאיקע פארוואלטונג, איז נישט נויטיק אזוי גיך קיין וואלן און זיי וועלן געפונען טויזנט ארגומענטן, אז מ'דארף נישט קיין וואלן: מ'האט נישט קיין געלט אויף צו דעקן די לויפנדיקע הוצאות און במילא נישט אויף קיין וואלן. מ'מוז אפווארטן ביז נאך די קאמונאלע וואלן, מ'מוז קאנטראלירן די ליסטעס, מ'קאן ערשט נאך פסח ווידער רופן צו די אורנעס א. א. וו.

און זיי וועלן אונז רעגירן אזוי לאנג ס'וועט זיך לאזן, זיי וועלן ווייטער פירן דעם רעזשים פון מתים צו שאפן הכנסות און צו לאזן איינשרומפן אלע אנשטאלטן, און אומדירעקטע שטייערן אויסצופרעסן פון די ברייטע קרייזן און צו שאפן נייע שטעלעס פאר באאמטן, וואס ווערן פראטעזשירט פון דעם אדער יענעם אדון, אזוי פיל, ביז מיר וועלן זיי מוזן געבן עסן, „טעג" ווייל דאס „יידישע הויז" וועט זיי נישט מער קענען אויפנעמען און די יידישע באפעלקערונג וועט זי נישט מער באצאלן...

זאלן זיין געווארנט די בעלי־יועצים פונם דעמאקראט'שן זשערענט. זאלן זיין געווארנט די פארשטייערס פון די פארשידענע גרופעס, וועלכע זענען נישט רויט געווארן פאר בושה, אז זיי האבן באקומען דעם „דעקרעט" אלס בעראטער פון א מיניסטערס א קאמיסארס — זאלן זיי זיך היטן דעם הוזק־שפיל, וועלכער דויערט שוין צען יאר, נאך מער צו פארלענגערן. זאלן זיי זיך צוזאמענשליסן אלע אין איין סעקציע מיט איין אויפגאבע: דורכפירן וואס גיכער די וואלן! זאלן זיי אין זינען האבן, אז נאר א געוויילטער קהלה־ראט וועט האבן דעם מוט און דעם כח צו ראטעווען און קאנסאלידירן די אזוי ביטער פארפארענע טשערנאוויצער קהלה. זאלן זיי נישט טרייבן צו יאוש און פארצווייפלטע שריט אלע די וואס קענען נישט מער איבערטראגן די שרעקלעכע הוזק־מאכעריי. זאלן זיי נישט שאפן די אטמאספערע פארן אנטשטייען פון א צווייטער קהלה.

זאלן זיי נישט צווינגען נאך גרעסערע קרייזן זיך אפזאגן פון דער מיטגלידשאפט אין דער קהלה.

אויף דער „דעמאקראטישער זשערענטשאפט" ליגט א גרויסע אחריות און א גרויסע אויפגאבע: צו דערהאלטן גאנץ די טשערנאוויצער קהלה און צו מאכן א סוף צו די ביז־איצטיקע קאמעדיעס און דורכפירן נייע וואלן!

זאלן די וויצע־זשערענטן, פארשטייערס און וויצע־פארשטייערס געדענקן, אז ביי דער בעראטונג פון דער אלוועלטלעכער ייד. ארטאדאקסיע אין ווין האט מען אנגענומען א רעזאלוציע וועלכע דריקט אויס א יישר כח און דאנק דעם קולטוס־מיניסטער וולאד — זאלן זיי אין זינען האבן, אז שפאלטן די יידישע קהלות איז סאנקציאנירט געווארן פון דער כנסיה גדולה און געבענטשט פונם טשארטקאווער און גערער רבי'ן... און יעדער טאג זשערענטשאפט איז א סכנה פאר דער גאנצקייט. יעדע נייע זיצונג פון די בעראטערס, וועלכע גרייט נישט צו קיין נייע וואלן איז א קבורה־זיצונג פאר דער קהלה.

זאל די יידישע באפעלקערונג אויפהויבן איר שטים פאר תיכפדיקע וואלן און זיך נישט לאזן מער נארן אפילו דורך דעמאקראטישע זשערענטשאפטן.

ש. א. סופר.

די גליקן פונם נייעם צאל־טאריף

I.

א צאל־טאריף איז תמיד איינער פון די שטארקסטע כלי־זיין אין דער האנט פון א יעדער רעגירונג. ער איז דער מעכטיקער פאקטאר, דורך וועלכן ס'ווערן רעגולירט די ווירטשאפטלעכע באציהונגען צווישן די איינצלנע מלוכות, איז איינצייטיק אויך דער רעגולאטאר פון דער ווירטשאפטלעכער פאליטיק אין לאנד גופא, און באוויזט אמבולטסטן, וועלכער פראדוקציע־צווייג, פון לאנד, איז גראד ביי דער ממשלה.

צאל־טאריפן, זענען עס נישט זעלטן די סבות, וואס זענען גורם צו מלחמות און רעוואלוציעס.

צאל־טאריפן ווערן ס'רוב באנוצט סיי אלס אפענזיוו און סיי אלס דעפענזיוו־מיטל אויפן ווירטשאפטלעכן געביט.

אזוי האט די צאל־פאליטיק פון די אונגארישע הוירים־מאגנאטן, פון פאר דער מלחמה, געשפילט די גרעסטע ראל. ביים כסדר'דיקן דערהאלטן פון געשפאנטע באציהונגען מיט סערביע.

דאס קליינע סערביע, מיט איר שטארק אנטוויקלטער פיה־צוכט, איז אן א צוגאנג צום ים, איז געווען אנגעוויזן נאר אויף עסטרייך, אלס קאנסומענט פון איר איבערפראדוקציע אין בהמות, און ווען די עסטרייכישע רעגירונג האט, צוליב די אינטערעסן פון די אונגארישע מאגנאטן, געהעכערט דעם ארייינפיר־צאל אויף בהמות פון דער שכנות־דיקער סערביע, איז דאס קליינע לאנד דערשטיקט געווארן פון איר אייגענער שמאלץ. דאס האט דערפירט צו פארשידענע רעפרעסאליעס און געצווינגען סערביע צו זוכן אן אינטערשטיצונג ביי אנדערע מלוכות.

און ווען די דייטשע פראדוקציע פון פאר דער מלחמה, האט גענומען א קאלאסאלן אויפשוואונג און ארויסגעשטיפט פון די פארשידענע אפזאץ־מארקן די אינדוסטריע־פראדוקטן פון אנדערע לענדער, האבן זיי מיט דער הילף פון כל־ארליי אינטריגעס און אנדערע דיפלאמאטישע מיטלען משפיע געווען אויף די רעגירונגען פון די קאנסומירנדיקע לענדער, אז זיי זאלן אפשליסן מיט זיי באזונדערע צאל־אפמאכן.

אין די באלקאן־מלוכות, האבן זיך כסדר געביטן די רעגירונגען: באלד א גערמאנא־פילע רעגירונג און באלד אן אנגלא־פילע.

איז, למשל, געלונגען דייטשלאנד צו נעמען פאר זיך בולגאריע, אז זי זאל אפשליסן מיט איר אזא צאל־אפמאך, וואס זאל איר דערלייכטערן די דעראבערונגען פונם בולגארישן מארק, פאר די דייטשע אינדוסטריע־פראדוקטן, אזוי האט באלד דער ענגלישער אמבאסאדאר אין סאפיע, געשאפן פארבינדונגען מיט די, צו יענער צייט, פירערס פון דער אפאזיציע, וואס פלעג אפט דערפירן צו שארפע קאמפן און געבראכט צומאל אויך צו אטענטאטן אויף דער באטרעפנדיקער רעגירונג.

דאס אייגענע איז אויך געווען אין גריכנלאנד און אין אנדערע לענדער.

און, אז דער איירעפעאישער מארק איז געווארן צו ענג, האט זיך דעמולט אנגעהויבן די רויבערישע קאלאניאל־פאליטיק, וואס איז געווען, ווי באקאנט, די באוויסטזיניקע צוגרייטונג צו דער וועלט־מלחמה.

רומעניע, פון פאר דער מלחמה, אלס אן אויסגעשפראכן אגראר־לאנד, האט געקאנט פירן, פארשטייט זיך, בנוגע איר עקספארט, נאר אן אגרארישע צאל־פאליטיק, איר סיטואציע איז נאר געווארן קאמפליצירט דורך דעם, וואס זי האט אויך פארמאגט א גרויסע עשירות אין ערד־פראדוקטן, באזונדערס אין ערד־אייל און פעטראל. דאס איז טאקע געווארן די קאמף־ארענע, אויף וועלכער ס'האבן זיך, קודם, באקעמפט די זיך־קאנקורירנדיקע איירעפעאישע, אימפעריאליסטישע מלוכות און שפעטער אויך די צוגעקומענע פאראייניקטע שטאטן פון אמעריקע.

די פאראינטערעס'רטע פון פארשידענע לענדער, האבן זיך אלע א לאז־געטון — ווען ס'האט זיך נאר ארויסגעוויזן די אומגעהייער וויכטיקע באדייטונג פונם פעטראלעום פאר דער וועלט־ווירטשאפט — קיין רומעניע, בכדי צו פארזיכערן זיך, אין א גענוגנדער מאס, מיט אט דעם ווערטפולן פראדוקט. יעדער פון זיי, האט געזוכט צו פארכאפן א וואס גרעסערן שטח, און אזוי ארום האבן זיך אנגעהויבן די גרויסע רייסענישן. די דאזיקע רייסענישן האבן געבראכט דערצו, אז אלע זיי, האבן זיך גענומען חברן מיט דעם מעכטיק־באקאנטן פאקטאר, וואס רופט זיך אן „באקשיש", וועלכער האט דא, אין רומעניע, געהאט צו דערפילן די זעלבע שתדלנות־שליחות, ווי אין די איבריקע לענדער.

וועגן דער אנטוויקלונג פון דער רומענישער צאל־פאליטיק גופא — אינם צווייטן ארטיקל.

י. ז—ר.

די וואך

כינע שטייט פאר נייע קאמפן, וועלכע זענען ארויסגערופן געווארן דורכן באוויסטן גענעראל טשאנקפאנקווי מיט זיין „אייזערנער דיוויזיע" וועלכער וויל זיך דורכרייסן קיין קאנטאן.

*

די ידיעות וועגן א סיסטעם־ענדערונג אין ליטע האבן זיך נישט באשטעטיקט. די ענדערונגען אין

קאבינעט זענען אומבארייטנדיסק. וואלדעמאראס בלייבט ווייטער.

*

דער קריזיס אין דער טשעכאסלאוואקיי האט זיך פארשארפט, ס'איז פאראן די מעגלעכקייט פון א באאמטן-קאבינעט. די מאיאריטעטס-פארטייען פאדערן נייע וואלן נאך סוף חודש אקטאבער.

*

די פארשלאגן צו ענדערן דעם פאראגראף 19 פונם פעלקער-בונד-שטאטוט איז אין די בעראטונגען פון דער קאמיסיע נאך פירטעגיקער דיסקוסיע אפגעווארפן געווארן. די פרידנס-פארטראגן בלייבן ווייטער נישט צום אפענדערן.

*

די אנקעטע וועגן דער הריגה אין לופעני איז נאך נישט פארענדיקט. זייט וואכן איז די רעגירונג מבטיח, אז זי וועט איבערגעבן דער יוסטיץ די שולדיקע און מ'ווארט אלץ נאך אויף די רעזולטאטן!

*

צווישן ליבעראלן און נאציאנאל-צאראניסטן איז עס געקומען אין דער סביבה פון טארגאווישטע צו שווערע צוזאמענשטויסן ביי וועלכע ס'זענען געווען פילע פארוואונדעטע.

*

אין בוקארעשט איז געלעגט געווארן דער פונדאמענט פאר דער ערשטער סעריע פון 50 פאלקס-וואוינונגען וועלכע ווערן אויפגעבויט פון דער פרימאריא. 40 זענען באשטימט פאר ארבעטער און 10 פאר אינטעלעקטועלן.

*

אין קעשענעוו לעבט די ארטיקע מאכט אונטער איין שרעק פאר די קאמוניסטן. אנהויב פון דער וואך זענען פארגעקומען ארעסטירונגען. דאסמאל האבן די ארבעטער געפלאנט א דעמאנסטראציע קעגן דעם טעמעשווארער משפט.

*

אין א"י הערשט פולשטענדיקע רו. ענגלישע פאטרולן מאכן הויזדורכזוכונגען אין די אראבישע דערפער נאך די גערויבטע כלי-בית און מכשירים פון די יידישע היימען.

*

נאטיצן

צווייערליי מאס.

דער משפט אינם בוקארעשטער פראצעס קעגן דעם אבערשט סטאיקא און זיין חברותא האט אלעמען איבעראשט. אזוי פיל פארשטענדניש און מילדקייט צו די באשולדיקטע מצד א מיליטער-געריכט איז ביז היינט נאך נישט פארגעקומען. די אנגעקלאגטע, וועלכע האבן געפלאנט מיט געוואלט צו ענדערן דעם איצטיקן רעזשים, צו ארעסטירן די גאנצע רעגירונג און איינצוארדנען א ברוטאלע דיקטאטור — האבן פון זייערע מיליטערישע חברים די ריכטערס באקומען קליינע שטראפן: דער אנפירער — נאר איין חודש, די אנדערע מיטגלידער פון די קאנספיראטיווער גרופע צו פאר חדשים און א לייטנאנט, וועלכער האט געוואגט צו זאגן דעם אמת, אז ער איז א פאשיסט: — פערצען חדשים!

דער קריגס-געריכט האט דערמיט אפשר געוואלט בארוהיקן די עפנטלעכקייט, אז די פאשיסטישע סכנה איז נישט מער ווי א געשפענסט, אז סטאיקא איז א נאר, וואס געהערט אין משוגעים-הויז און נישט אין ארעסט און אז די איבריקע זענען אומשולדיק פארפירטע? עס קען זיין א מאטיוו פאר אזא משפט, צום באדויערן איז עס אבער נישט דער פאל. דער קריגס-געריכט האט נישט איינמאל געהאט די געלעגנהייט צו משפטן מילד, ווען ס'זענען געזעסן ארבעטער אויף דער באשולדיקונגס-באנק אנגעקלאגט פאר וועלן פארשפרייטן מאניפעסטן, אדער פאר געפלאנטע דעמאנסטראציעס. די יוסטיץ סיי די מיליטערישע ווי אויך די ציווילע, האבן ביז היינט געלאזט פילן די גאנצע שטרענגקייט פונם געזעץ גראד די אומשולדיקע ארבעטער, וועלכע האבן אפילו נישט בדעה געהאט דורכצופירן אזוינע איבערמערינישן ווי די סטאיקא-לייט.

דער פראצעס אין טעמעשוואר, אין וועלכן ס'האט געגרענעצט מיט הדשים איבער די קעפ פון די ארבעטער און דער קינדער-פראצעס אין טשערנאוויץ אין וועלכן מ'איז פארגעגאנגען ווי קעגן שווערפארברעכער — זענען באוויזן, אז ס'זענען משפטים פון א קלאסן-יוסטיץ, אז דער קאפיטאליסטישער קלאס, וועלכער באהאלט זיך היינט אונטער דער שיין-דעמאקראטיע, קאן זיך מארגן נויטיקן אין א פאשיסטישן טראר און אין א דיקטאטור פון סטאיקא. אז דער שטאט האט צווייערליי מאסן פאר זיינע בירגער: איינע פאר די צוגעהעריקע פון זיין קלאס און א צווייטע פאר די קלאסן-קעגנער.

די בוקארעשטער ריכטער האבן געפירט נאר פון א קלאסן-סאלידאריטעט אזוי מילד באשטראפט די פוטש-לייט. דער קומענדיקער ארבעטער-פראצעס, ווי ער זאל נישט פארקומען וועט דאס ווידער באשטעטיקן, אז שטרענג און הארב זענען די געזעצן, אז שוין א מחשבה איז גלייך ווי א טאט אבער נאר ביי ארבעטער און נישט ביי אפיצירן...

—

ישראל שקאלניק.

פרויען...

פרויען זענען ווי די בלומען,
בלומען זענען פריש און שיין
זענען טאקע פרויען-קעפלעך
ווי די בלומען — מלא חן.

און ביי מיר אין קליינעם גארטן,
וואקסן בלומען אן א צאל
און אז ס'זאלן צווישן בלומען
פרויען בליען — טרעפט אמאל!

און ווי א זומער-פויגל פלי איך
זויף די זאפט פון בלומען-פרויען
טרעפט: כ'ווער פון בלום פארשכורט
ביזן טאג דעם גרויען.

ווערט פארוועלקט א בלומען-לעבן,
וואזשע מאכט דאס אויס אין גארטן,
ס'בליען בלומען הונדערט טויזנט,
איז נישט דא — איז דארטן!

ווייל די פרויען זענען בלומען
בלומען זענען פריש און שיין
זענען טאקע פרויען-קעפלעך
ווי די בלומען — מלא חן.

טרויריקע רעזולטאטן פון דער „ארט"-אנקעטע אין טשערנאוויץ

די געזעלשאפט „ארט" אין טשערנאוויץ האט אין פארגאנגענעם חודש דורכגעפירט אן אנקעטע צווישן די יידישע בעלי-מלאכות פון טשערנאוויץ און די רעזולטאטן וועלכע זענען באקאנט געווארן זענען פיל מוראדיקער ווי מ'האט זיך אויסגעמאלט. ס'זענען באזוכט געווארן אן ערך פון 1200 בעלי-מלאכות און ביי זיי אויפגענומען דאטעס וועגן זייערע ווערקשטובער, מאשינען, געהילפן, לערניינגלעך און ארבעטס- און וואוינפארהעלטנישן. דאס אלץ וואס מ'האט ביז איצט געוואוסט וועגן זייער מצב ווערט דורך דער אנקעטע בולט און קלאר.

דער יידישער בעל-מלאכה-שטאנד אין טשערנאוויץ געפונט זיך אויף א מדרגה פון א גאלאפירנדיקער איינשרומפונג. פון א פאראארעמונג, וועלכע נעמט אן מוראדיקע פארמען. די פראגנעבויגנס מאכן דעם רושם פון פעטיציעס צו א צדקה-חברה. אזוי פיל דערציילן זיי פון נויט און עלענד און דהקות. מ'וואוינט און מ'ארבעט אין פינסטערע, נאסע קעלערס, און פייכטע קעמערלעך, אין שטובער, ווי ס'האלטן זיך אויף צו זעקס ביז אכט נפשות! הונדערטער בעלי-מלאכות זענען אראפגעזונקן צו דער מדרגה פון אליין-ארבעטער, ד. ה. וועלכע באשעפטיקן אפילו נישט איין לערניינגל! הונדערטער האבן בכלל נישט קיין מאשינען און זענען נאך ארעמער ווי די געהילפן אין דעם פאך. אם שטארקסטן איז די נויט ביי די שניידערס און שוסטערס וועלכע זענען אין פארגלייך מיט דער צאל פון 1912 זער געוואקסן, אבער מאטעריעל און עקאנאמיש געפונען זיי זיך פאר אן אונטערגאנג.

דער פראבלעם וועגן די לערניינגלעך, וועגן וועלכן ס'איז שוין אזויפיל גערעדט געווארן אין דער עפנטלעכקייט, טרעט פאר אונז ארויס אין זיין גאנצער שארפקייט און אט די דאטעס פון דער אנקעטע.

וועט נישט תיכף געמאכט ווערן אן אקציע פאר א יידישן אינטערנאט, אזוי וועלן מיר אין די קומענדיקע יארן נישט האבן קיין שום יידיש לערן-יינגל!

די ארבעטס-פארהעלטנישן, די קרעדיטנויטן, וועלכע זענען באזונדערס גרויס, די באדערפנישן נאך פאך-שולן, טעארעטישע קורזן, פאך-ליטעראטור און נאך אן איינהייטלעכער ווירטשאפטלעכער ארגאניזאציע פון די יידישע האנטווערקער — דאס אלץ האט די אנקעטע גרינדלעך באלויכטן און ס'איז דער חוב פון „ארט" נישט נאר צו פארנוצן די דאטעס פאר וויסנשאפטלעך-סטאטיסטישע צילן נאר אויסצוהויבן א סאנירונגס-אקציע פארן יידישן בעל-מלאכה. נאך איז מעגלעך א גרויסן טייל צו ראטעווען!

—

די אסימילאציע אינם אמעריקאנישן יידנטום.

שוין נישט פון היינט אן דערטראגן זיך צו אונז מעבר לים נישט קיין פרעלעכע ידיעות, וועגן אן אסימילאציע-שטראם, וואס פארכאפט אלץ ווייטער און מער די פארשיידענע קרייזן פון יענעם יידישן קבוץ, וועלכער האט שוין דערגרייכט דעם הייךפונקט פון זיין עקאנאמישער אנטוויקלונג.

יונג און אלט ווערן פארכאפט פון דער דאזיקן נגע-הצרעת און ס'זענען פאראן נאר שוואכע האפנונגען, אז דער טרויריקער מצב זאל זיך ענדערן לטובה.

און אט דערציילט אונז וועגן דעם דאזיקן פראצעס, גאר אינטערעסאנטע און באלערנדיקע פרטים, דער דר. הערמאן פראנק אין זיין ארטיקל „מיגראציע-פראצעסן און אמעריקאנער יידנטום" („וויסנשאפט און לעבן" נר. 4 (7).

דער מחבר ווייזט אן אויף דער אומגעהייערער באוועגלעכקייט פון די יידן אין די גרויסע אימיגראנטןצענטרען, וועלכע דריקט זיך אויס אין אן אויסוואנדערונג פון די גרעסערע שטעט אין די קלענערע און אויף דער איבערוואנדערונג פון די געטא-קווארטאלן אין די רייכערע און רעש'יסערע טיילן פון די שטעט גופא.

די ערשטע דערשיינונג דערקלערט זיך מיט דעם עקאנאמישן דרוק, וועלכער פארטרייבט פון די גרויסע שטעט די איינגעזעסענע פאמיליעס און אויך מיט דער שטרעבונג צו גיין אין דער קליינער שטאט שוין דערפאר אליין אויך, ווייל דארטן קאן מען דערגרייכן א העכערע און גרעסערע מדרגה אויף דעם סאציאלן לייטער.

די סיבות, ווידער, פון דער איבערוואנדערונג אין שטאט אליין, שטעקן שוין ערגעץ-ווי טיפער און ווייטער.

דאס איז דאס לעבן זיך צוצופאסן צום אלגעמיינעם לעבנסשטייגער און די נטיה איינצו-

---

י. כמאראווסקי.

געזעלשאפטלעך ליטעראַרישע משפטים.

זייערע מעלות און חסרונות.

עולם האט ליב די סענזאציע-שטריק פארווארפענע ארום זיין האלז, דאס חדושדיקע, דאס אויפרייצנדיקע, דעם וועטקאמף אין פארשידענע פארמען. דערמיט צו דערקלערן, טיילווייז, דעם גרויסן מאטעריעלן דערפאלג פון די ליטעראריש-געזעלשאפטלעכע משפטים אין בעסאראביען. דער קריטעריום פון פובליקום איז נישט די אינטערעסאנטע, ברענענדיקע טעמע, נאר די מער פיקאנטע, די פעפערדיקע, ביי וועלכער מ'זאל קאנען ממזריש איינציען איין אויגל און ציילן מיט נחת די אריינגעצימבלטע שמיץ דעם צד שכנגד.

דער משפט, להיפוך צור לעקציע, צום ערנסטן פארטראג, רופט נישט נאר מיט אינערלעכן אינטערעס צו די ארויסגעזאגטע געדאנקען, נאר מיט דער טעאטראלישקייט, מיט דער אויסערלעכער צערעמאניע און פאמפע, מיט דער דעקאראציע: די ריכטער געשווארענע, עדות, באשולדיקטע און בינע-אויסשטאטונג אין א געוויסן שטרענג-טראדיציאנעלן סטיל. ס'אינטערעסירט אויך נישט די אינערלעכע ווערט פון די רעדעס, נאר די בלויזע רעטאריק, דער זשעסט פון ארוואקאט און פראקוראר, דער פאלעמישער איינפאל (מעג זיין פון וואלוולען שניט!) און דאס פראוואצירנדע אונטערפיסל דעם קעגנער, דער טעמפעראמענט און פאטאס פון די צדדים, זייער קאמףפעאיקייט און פלינקייט, די פעאיקייט פון זייער צונג צו פארוואנדלען טאג און נאכט און קאפויער.

טיילווייז איז אין דעם צוגאנג דא א געוויסער אמת, וואס שטאמט פון דער בינע: די אנטיילנעמער אליין זענען נישט שטענדיק אויף הונדערט פראצענט איבערצייגט אין דעם, וואס זיי זאגן, זיי מוזן „אונטערהאלטן דעם אנסאמבל", מיטשפילן, מאכן א פאן פאר זייער טורניר-קעגנער, זיין פארטנערן און בלויז פארטנערן, א זאך וואס גרעניצט מיט בינע-שפיל. מארן דערפאר נישט ביי-אקצענטירט זיין די טענות צום אייביק-פאנפאטע שטעטלדיקן שרייער, וואס מעלדעט פייערלעך דעם פראזיניך-עולם, אז היינט אויף דער נאכט וועלן די באוווסטע גרויסשטאטישע רעדנער שפילן „מאטקע גנב" אדער „די מאדערנע יידישע פרוי", אדער „מאדערנעם מאן".

ס'וואלט געשטעקט א געוויסע א סכנה אין דער דערשיינונג, ווען זי הויבט ווירקלעך אן צו קאנקורירן מיט ליטעראַרישן פארטראג, ווייל קיין שום, מעג זיין טאלענטירטעסטער, לעקטאר, וואלט נישט געקענט צוציען דעם אינטערעס פון צוהערער, ביי וועמען די אפעטיטן זענען צערייצט געווארן אין די אויערן פארשטאפט פאר איינצל-ארויסטרעטונגען.

צום גליק פארמאגן די משפטים גענוג איינענעמס, וואס הרג'ט זיי אוועק — די באנאליטעט און מאנאטאנישקייט פון דער פראצעדור, פון דער „שפיל". אין א ליאדע בעסאראבער שטעטל געפונט איר צענטליקער אנטיילנעמער אין פארשידענע פראצעסן: פארזיצנדע, געהילפן, עדות, סטאטיסטן, וואס זייער דערשיינען אויף דער בינע רופט ארויס אומעט און געפיל פון איבערגעגעסענער זאטקייט, יעדער זשעסט און באוועגונג זייערע אויף דער סצענע זענען שוין לאנג אימיטירט געווארן פון דער ווייסער חברה און די גאנצע ערשטע העלפט פון א יעדער ליטעראַרישן פראצעס איז ביים היינטיקן טאג אומעגלעך דורכצופירן אן דעם בייזן גייסט, דער לאנגווייליקייט. אט דער בייזער גייסט איז דער גרעסטער און נוצלאכסטער שונא פון דעם משפט, וועלכן ער וועט איניכן אויסקערן אויף א לאנגער צייט. יא, אויף א שטיק צייט און נישט אויף אייביק, ווייל הויך בולטע חסרונות פארמאגט דער געזעלשאפטלעך-ליטעראַרישער משפט איינגעשאפטן, וואס דארפן פארעכנט ווערן פאר מעלות.

ער בינדט צונויף (זאל זיין מיט ווייסע ביינדעלעך!) דאס ברייטע פובליקום מיט יידישער ליטעראטור. ער באקענט דעם עולם (זאל זיין דורך אזא „קאליע טעלעפאן" ווי עדות) מיטן אינהאלט פון יידישליטעראַרישע שאפונגען, ער שמוגלט אריין אין קרייזן, אבסאלוט טויבע פאר אונזערע מאדערנע קולטור-דערגרייכונגען, נעמען פון מאדערנע ייד. קינסטלער און קוואזי-אריסטאקראטישע משפחה-מיטגלידער טיילן זיך שפעטער אין פריוואטן געשפרעך אויף רוסיש: „בערגלסאן זוכט זיך... זער אינטערעסאנט... אויב דער פראקוראר האט אים נאר נישט פארפיינערט... דער מאנט האמסון... נישט צו קריגן ערגעץ אים אין רוסיש אדער פראנצויזיש?... דיכטערינס יידישע, אזעלכע הארציקע, א שאד, וואס נישט אינגאנצן פארשטאנען... מא-מאלאדאווסקי און קארן, קיינמאל נישט געחלומט, אז אין זשארגאן זאל עפעס ענלעכעס זיין !"...

צענטליקער נעמען קריצן זיך אזוי איין אין זכרון, ס'זעצט זיך אפ געצירט אין גייסט פון צוהערער א נייע פארשטעלונג וועגן יידיש און יידישער ליטעראטור. ס'ווערט אויפגעדעקט פאר א טייל ייד. פובליקום א נייע, אומבאקאנטע פאר זיי וועלט, ס'ווערט פראפאגאנדירט ערנסטע באציהונג צו ווערטן, אויף וועלכע מ'האט, אין פולער איגנאראנץ, געקוקט מיט ביטול. באזונדערס, ווען די אנטיילנעמער פון משפט זענען ווירקלעך נישט קיין שוים-שעפערס, קיין ביזנעס-לייט, וואס פארוואנדלען זייער ארבעט אפילו אין פארם (ס'זענען פאראן אויך אזעלכע!) צוליב קאפעגליק, נאר מענטשן מיט ערודיציע, מיט ליבע און פיעטעט צו זייער אויפגאבע, די אויפגאבע פון קלאר מאכן אין פראצעס פון פאלעמיק אנגעווייטאקטע פראגן פון סאציאלן און אינדיווידועלן לעבן.

קיין אריפמעטישע לאגיק ביים אפשאצן פון דער דאזיקער דערשיינונג קלייבט זיך דערפאר נישט אהער צו, דער געזעלשאפטלעכער משפט צווייפנים-דיק — אויף איין זייט א גראב-טושירטער מינוס, אויף דער צווייטער — א נישט ווייניק קלארער פלוס. אלס צייטווייליקע דערשיינונג דארף ער ווערן באגריסט, אלס באשטענדיקער גאסט, וואס ברענגט באנאלע פארפלאכונג און קאנקורענץ מיט ערנסטע באלערנדיקע ליטעראַרישע פארטראגן גילט פאר אים א נישט עסטעטישער, אבער ניצלעכער אינסטרומענט — דער בעזים...

וורצלען זיך, וואס שטארקער אין דער ארומיקער אמעריקאנער סביבה—און זיך אָפּגרענעצן פון די נאך נישט אינגאנצן אמעריקאניזירטע עמיגראנטן.

די נארוואס דערמאנטע דערשיינונגען באווייזן אויף א גאנץ בולטן אופן, אז דער אמעריקאנער ייד האט זיך, אין סאציאלן זין — און אפשר נישט נאר אין סאציאלן זין — שוין, כמעט אינגאנצן אסימילירט און געוואָרן א חלק פון ארומיקן, אמעריקאנישן פאָלק.

פראנס'ס באהויפּטונגען, צווינגען אז מ'זאל זיך אויף זיי גאר ערנסט פארטראכטן, מחמת אויב דער דאָזיקער פּראָצעס, וועט אויך אויף ווייטער גיין מיט דעם זעלבן טעמפּאָ, קאָנען מיר שוין אצינד, מיט דער גרעסטער מאטעמאטישער פּינקטלעכקייט אויסרעכנען, אין וויפיל צייט ארום וועט דער חלק פונם יידישן פאלק, וואס געפונט זיך מעבר לים אינגאנצן פארשלינגען ווערן פונם אלץ פארניכטנדיקן אסימילאציע־שטראָם, און לחלוטין אפגעריסן ווערן פון אונז. אבער דער גורל פון דעם יידישן פאָלק האט אונז שוין געלערנט, אז מ'דארף זיך נישט באציען מיט יאוש צו אזוינע דערשיינונגען און אז מ'קאָן מיט מער אָפּטימיזם קוקן אויף אונזער עתיד, גלייבנדיק, אז די לעבנס־כחות, וואס זענען לאטענט אין אונזער אָרגאַניזם, וועלן אין די קריטישע מאָמענטן שאפן דעם רעטונגס־ווענטיל, וואס וועט אויך אויף ווייטער דערהאלטן אונזער קיום.

*—

— + —

ד. פאכלער.

קנאפּ מיטן שליסן פון רעדאקציע, ווערן מיר געוואורע, אז ס'איז געשטאָרבן אויף א גאָר טרויעריקן אופן, דער יידישער שוישפּילער פאכלער ע"ה. דער פארשטאָרבענער איז געווען איינער פון די כאראקטער־שוישפּילער, וועלכע ווארפן זיך אין די אויגן ארייַן מיט זייער גײַסט־געקינצלטקייט און נישט איינמאל האט ער אונז פארשאפט מינוטן פון גייסטיקער הנאה מיט זיין שפּילן. נאך א קרבן פונם אכזריות־דיקן גורל! א נחמה — דער צעבראָכענער פאמיליע פאר דער דערליטענער שווערער אבידה.

— — —

נייע אימפּערעטיוון פאר דער מאָדערנער ייד. דיכטונג.

אויף דעם דאָזיקן טעמא האָט רעפערירט י. מאנגער און געצייכנט די גנעזים פונם יידישן קלאסיציזם.

דעם השכלה־פּאטאָס, פון וועלכן מענדעלע איז געווען דער ערשטער קינסטלערישער אויסדרוק און שלום עליכם דער לעצטער קינסטלערישער רעסאָנאנס, די דיסטאנץ פון קינסטלערישער סאטירע ביז קינסטלערישן הומאָר. פּרץ איז געשטאנען פאר א נייעם אָהויב. דערפאר זיינע זיג־זאגן און דערפאר דאס מיספארשטענדניש ארום פּרץ'ן פון זיין צייט־קריטיק (אין פאראנטעזע ניגערס פאָרמולע: פּרץ — דאָס ברען־גלאָז, אין וועלכן ס'האָבן זיך אָפּגעקלאָפּט אלע אייראָפּעאישע פאָרמען)

דער רעדנער צייכנט די רעוויזיע פון די יידישע קלאסיקער, שטעלט זיין שארפן פּראָ־פּרץ און קאמף פארן פּרץ־פּאָרטרעט. אקענן אלע טעות'ן פון רעאליסטן, וואָס פרוון די פּרץ־געשטאלט צו פארמינדערן. פּערספּעקטירנדיק שארף דאס פּרץ־פּאָרטרעט גייט דער רעדנער איבער צו דער סכעמע פון דער ייד. דיכטונג בעת און נאָך דער מלחמה, ציט פּאראלעל צווישן דעם אורבאניזם און דער ייד. און אייראָפּעאישער דיכטונג און צייכנט די טראגישע קאָנסעקווענצן און דעם טויטנפּונקט, צו וועלכן מען איז דערגאנגען. פּאראנטעז: מאני לייב, לייוויק, האלפּערן. רעדנער שטעלט זיך ווייטער אָפּ אויף ייד. דיכטונג פון רוסלאנד און פּוילן.

נייע אימפּעראטיוון זענען איצטער נויטיק. להיפוך צו דער שטרעמונג פון מערב־אייראָפּעאישער ליטעראטור צון א נעאָ־קלאסיציזם, נעאָ־קאטאָליזם, שווימט אצינד ארויף אויפן סדר־היום פּרץ דער פּיאָניר. דער נעאָ־חסידיקער, וואָס וויזט מיטן פינגער, אויף א יינג־חסידיזם, וועלכע דארף אויסלייזן די ייד. דיכטונג פון בייטאליסטיק און נעווראסטעני און זי דערפירן צו שטארקע, האַפנדיקע קאָסמישע אַקצענטן.

פ א נ ע ר.

די ירידה פונם יידישן טעאטער

פון א שמועס מיט דוד הערמאן.

(ספּעציעל פאר די „טשערנאָוויצער בלעטער").

נישטדערוואַרטעט האבן מיר געהאט געלעגנהייט, זיך צו באקענען מיט איינעם פון די אינטערעסאנטע פיגורן אין דער יידישער טעאטערוועלט, דעם באַוויסטן רעזשיסאָר פון דער „ווילנער טרופּע" ד ו ד ה ע ר מ א ן, וועלכער דורכפאָרנדיק האט זיך אָפּגעשטעלט אויף א טאָג־צייט אין טשערנאָוויץ.

זיינע מיינונגען וועגן דעם איצט אזוי טרויריקן מצב פונם ייד. טעאטער זענען:

דאס טעאטער אין אלגעמיין, און בתוכם דאס ייד. טעאטער, לעבט איצט איבער א גרויסן קריזיס. די וועלט־מלחמה — אָט דער קין־פלעק פון 20-טן יארהונדערט, האט אונטערגעגראבן דעם פונדאמענט פון אונזער נעכטן, אונזערע אידעאלן פון נעכטן, אונזערע געטער, און אויב זיי זענען נישט אינגאנצן אפּגעשטאָרבן אין אונז, האבן זיי באקומען טיפע שפּאלטען און ריסן, און דעם גאט פון מארגן זעען מיר דערווייל נאך נישט. ס'איז שווער, לאנגווייליק, ס'בענקט זיך, אבער נאך וואס ווייסן מיר נישט, מיר בלייבן א מינוט שטיין פאר א גרויסן פראגע־צייכן און גאפן...

טעאטער, דאס איז דער בעסטער, עמפּפינדלעכסטער באראָמעטער, דער מבשר פון יעדוועדער נייער אָנקומענדיקער תקופה; און וואס קומט מאָרגן —דאס זעען מיר נישט, מיר בלאָנדזען אין דער פינסטערניש, זוכן און בענקען און געפינען דערווייל נישט מער, ווי גלייבגילטיקייט צום עבר און בענקעניש צו דעם עתיד. נישט געפונענדיק אבער קיין אויסוועג, איז מען מעלה גירה דאס נעכטיקע, ס'נייט פון האלדרה, מ'זוכט צו באפּוצן אדער מיט נייע טעכנישע טעאטראלישע מיטלען, אמאל מיט שיינע טעאטער־איינפאלן, אמאל מיט עקסצענטרישע טעאטראלע פאָרמען, אבער ס'העלפט גאר נישט. דערווייל בלייבט אן אלטער תוך מיט נייע פליטערלעך; שווער און אומעטיק. דאס איז דער אלגעמיינער טעאטערקריזיס.

די סיבות פון דער ירידה אין יידישן טעאטער זענען ספּעציפישערע. אין ערשטער ריי האט דערצו גורם געווען די וועלט־מלחמה, וועלכע האט אונז אפשר געגעבן דעם שווערסטן קלאפּ. מיר האבן זיך געפונען אין פארשידענע לאגערן פון קעמפנדיקע מחנות, מיר האבן פארהעלטניסמעסיק אפּגעגעבן מער קרבנות פון אלע. די וועלט־מלחמה האט ארויסגערוקט אומעטום, און מער ווי אומעטום, ביי אונז א נייעם מין טעאטער־קאָנסומענט: דעם טיפּישן פּארוועני, דעם אויפגעקומענעם מלחמה־גביר, דער גניסער און פּעדערער פון בעסערן טעאטער איז געוואָרן ארויסגעשטויסן אינגאנצן אין א זייט און פארלוירן זיין השפּעה, די ברייטע מאסן מיט זייערע אָרימע גראָשנס האבן נישט געקאָנט דיקטירן דעם טעאטער. זייער ווילן איז דעריבער דער אייגנטלעכער דיקטאטאָר געוואָרן דער פּארוועני, און אזוי ארום האט אונזער טעאטער מיט איינמאל געגעבן א שפּרונג צוריק און איז אראָפּגענידריקט צון א מדרגה ווי מיט וויניקסטנס 30 יאר צוריק.

דער דערפאָלג פון דער וואָלגארער מעלאָדראמע, מיט וועלכער אמעריקע איז אלעמאל „מזכה", די קעלבערנע התפּעלות, וואס אפילו א טייל פון אונזער פּרעסע האט באקומען, זינגענדיק לויבגעזאנגען, די ארויסטרעטונגען פון א דאָרא וו י י ס מ א ן וכדומה, אויף דערויף קאָנען נישט מכפּר זיין אפילו די קורצע צייטווייליקע דערפאָלגן, וואס ס'האט געהאט אינצווישן דער „וויקט" און קודם־כל די „ווילנער טרופּע". אפילו די צופיל איבערקלייבערישקייט מצד א טייל „מבינים" בנוגע דעם בעסערן טעאטער, — אין דער שווערער צייט פון שקיעה — איז א בולטער אויסדרוק פון סנאביזם, פון אבסאָלוטן מאנגל, אין וועלכן ס'איז קריטעריום.

ס'איז א ירידה, אלץ איז אפּגעמאסטן און צוגעשניטן לויטן פארלאנג, מאָס און געשמאק פון דעם מלחמה־גביר, און אויף אזוי פיל איז אונזער טעאטער נידריקער געפאלן ווי ביי די אומות העולם, הגם ווי פריער דערמאנט, איז ביי זיי אויך נישט פויגלדיק. מיר ווארטן אויף דעם, באמת, נייעם דיכטערישן וואָרט, נייע פּראָבלעמען, נייע אידעאלן, און וועלן זיי קומען — אין כ'גלייב, אז זיי מוזן קומען —וועט דאס טעאטער אויפבליען, באנייען אויך דעם אויסערלעכן לבוש, געפונען פאר דעם נייעם דיכטערישן וואָרט און אינהאלט, אירע באנייטע טעאטראליזאציע.

דערווייל איז שווער און פּוסטע...

— —

פונם יידיש וויסנש. אינסטיטוט. די ארבעט אויף דער פּראָווינץ.

פאָרטזעצנדיק די ארבעט, דעם געדאנק פון ייד. וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט צו פּאָפּולאריזירן אין אלץ ברייטערע שיכטן אין דער פּראָווינץ, האט די טשערנאָוויצער גרופּע „פריינט פון י. וו. א." מיט דער הילף פון שאָצער טוערס זונטאָג, דעם 22-טן סעפּטעמבער איינגעאָרדנעט אין שאָץ אן א נ י ט א צ י ע־ א ו ן פ אָ ר ל ע ז ו נ ג ס־אָ ו נ ט.

נאָך א באגריסונג פון ה' דר. ה ע ר מ א ן, וועלכער האט זיך אם־מייסטן באמיט דעם אָוונט צוצוגרייטן, זענען ארויסגעטרעטן מיט רעפעראטן ה. דר. ד י א מ א נ ט, דר. ב ע ר נ פ ע ל ד און דער פאָרזיצער פון דער טשערנאָוויצער גרופּע, ארכיטעקט ש וו א ר צ מ א ן. דער דערפאָלג איז, אז אין שאָץ ווערט געגרינדעט א צווייג־קאָמיטעט פון „ייד. וו. א.", וואס הויבט תיכף אן מיט דער פינאנציעלער און וויסנשאפטלעכער זאמלארבעט פארן אינסטיטוט. א ווייטערדיקער פּועל־יוצא פון דעם אָוונט איז די ספּאָנטאנע דערקלערונג פון דער דאָרטיקער ק ה ל ה דורך איר פּרעזידענט ה' דר. מ. ט ייך, מיט א רעגלמעסיקער סובסידיע צו שטיצן די אקציעס פאר אונזער אינסטיטוט.

דעם אָוונט האָבן פארענדיקט נאָר געלונגענע רעציטאציעס פון די ה' ה' ש וו א ר צ מ א ן און ס ו ר ק ע ס, וואָס זענען פונם פארזאמעלטן עולם מיט גרויסן בייפאל אויפגענומען געוואָרן.

ע.

בריוו צו די „טשערנאָוויצער בלעטער".

בונד און ציוניזם.

חשובע רעדאקציע!

דערלויבט מיר צו מאכן א פּאָר באמערקונגען צון אייער אַרטיקל: די געשעענישן אין ארץ־ישראל און דער „בונד" („טשערנאָוויצער בלעטער" נומער 18).

נישט וועגן דעם עצם פּרינציפּיעלער שטעלונג פונם „בונד" צום ציוניזם, וויל איך דא רעדן — דאָס האָט לויט כ'מיין הער גערשאנסקי שוין אליין גענוג געטון — נאָר וועגן זיין ט א ק ט י ש ע ר באציונג דוקא אין דער לעצטער צייט, מוזן געזאָגט ווערן עטלעכע ווערטער.

ווי באוואוסט האָט דער „בונד" אין פּוילן איצט איינגעאָרדנעט איבער אלע שטעט און שטעטלעך א „לעקציע" און פּראָפּאגאנדא־טורנע קעגן ציוניזם, אויסנוצנדיק די לעצטע געשעענישן אין ארץ־ישראל פאר אנטי־ציוניסטישער דעמאָנסטראציעס.

איך וויל זיך נישט ארייַנלאָזן אין טיפע חקירות וועגן די סבות פון דעם ארויסטרעטן פונם „בונד", נאָר אָנווייזן מוז מען אָט וואָס:

ד ע ר צ י ו נ י ז ם א י ז ג ע וו אָ ר ן ד י ר ע ל י ג י ע פ ו נ ם י י ד י ש ן פ אָ ל ק. לאָזן זיך צובונטעווען אראבער־אָנפאלן אויף דעם יידישן ישוב, הרג'נען און שחטן הונדערטער הלוצים און קאָלאָניסטן, צעשטערן קולטורעלע און עקאָנאָמישע ווערטן, זאָלן איינצעלנע סקעפּטיקערס אפילו ספק'ן, דאס יידישע פאָלק, דאָס האָבן מיר געזען אין דער לעצטער צייט, ביי די פארזאמלונגען, זאמעל־אקציעס און ביי דעם דורכפאָרן פון די פּוילישע הלוצים קיין ארץ־ישראל, ענטפערט דערויף מיט אן אלץ פארעקשנטערן ווילן אויפצובויען אין ארץ־ישראל א יידישע היים.

דער „בונד", ווען ער קעמפט קעגן אָט די אין א רעליגיע אני־מאמין פארוואנדלטע שטרעבונגען פון די יידישע מאסן, וואלט געמוזט זיין קאָנסעקווענט ער וואָלט אויך געמוזט קעמפן מיט די זעלבע שארפע מיטלען קעגן דער רעליגיע בכלל, ווייל זי שטייט דאָך אין א סתירה צו זיין מאטעריאליסטישער וועלט־אנשויאונג. האט אבער דער „בונד", ווי די סאָציאל־דעמאָקראטישע פּארטיי בכלל, דערקלערט רעליגיע פאר א פּ ר י וו א ט ז א ך, נישט אריינמישנדיק זיך אין רעליגיעזע פראגן.

טאָ פארוואָזשע איז דער גאנצער „ויצעקו", מיט לעקציעס, פארזאמלונגען וכדומה קעגן ציוניזם?? ווייסט ער דען נישט, דער „בונד", אז מיט זיינע קאמף־מעטאָדעס קעגן ציוניזם רירט ער אויף טיפע יוגדן אינם אינטערבאוואוסטזיין פון יעדן יידן, מעג ער זיין אפילו א קלאסן־באוואוסטער מארקסיסט?

אויב, אָבער דער „בונד", האָט צוליב פּארטיי־טאקטיק געפונען פאר ריכטיק, נישט אנטקעגן צו שטעלן זיך די רעליגיעזע געפילן, זאָל ער אויך נישט אָנרירן די א נ אָ נ י מ ע נאציאָנאלע סענטימענטן פונם יידישן פאָלק!

א. פּ אָ ד אָ ל י ע ר.

— —

די פאָדערונג נאָך העראָאיזם.

חשובע רעדאקציע!

צו דער פראגע וועגן קריזיס אי'נם צוזאמענלעבן צווישן מאן און ווייב, וויל איך זיך ערלויבן מאכן אייניקע באמערקונגען. ה' דעליגדיש, האָט אין זיינע ארטיקלען נאָכגעוויזן די גרויסע השפּעה פון די עקאָנאָמישע און ווירטשאפטלעכע פאקטאָרן אויף דער נייער סעקסואל־מאָראל. ער האָט אויך פארטיידיקט די פרוי אז זי איז נישט שולדיק, אָנ'ם איצטיקן קריזיס. איך וויל איצט פרוון נאכווייזן, אז איינע פון די סבות ליגט אין דער פ א ל ש ע ר ד ע ר צ י ה ו נ ג פ ו נ ם מ א ן. שוין אין דער יינגסטער יוגענט, נראָבט מען איין אין קינדס־קאָפּ דעם געדאנק, אז דאס לעבן פון א פרוי איז העראָאיש, אז די מוטער איז דער העכסטער אידעאל, ווייל אירע טעג זענען פול לעבן און מסירת נפש פארן קינד, אז זי ברענגט באוואוסט קרבנות צוליבן קינד און איז תמיד זיך מקריבן פונם ערשטן שולביכל ביז צום לעצטן ציט זיך, ווי א רויטער פאָדעם די פארערונג פון דער פרוי. ער דער מאן ווערט באהאנדלט ווי א באשעפעניש פון פליייש און בלוט, פון קאפּ־יין און תאוות־נטיות או גלוסטונגען, וועגן דער פרוי טראכט ער ווי פון עפּעס א וועזן, וועלכעס איז געקרוינט פון א גלאָריענשיין, וועלכע דארף אין איר הייליקייט און דערהויבנקייט אלץ פארשטיין און מוחל זיין. און צוליב דעם ערלויבט זיך דער מאן אלץ, וואָס ער ווילט, אסרט אבער דאָסזעלבע פאר דער פרוי. ער מעג און זי טאָר נישט. נאָך דער התונה געפונט ער טויזנט תירוצים פאר זיינע תענוגים. די פרוי אָבער וויל ער זאָל געטריי היטן זיינע קינדער און זיין שטוב און שווייגנדיק איבערטראָגן אלץ און בייטן מחילה פאר דעם וואָס ער טוט איר אָן... ווייל מיר לעבן אין זיין פאָרשטעלונג אלס העראָאישער מענטש.

און ווען די פרוי האנדעלט אמאָל ווי א מענטש פון פליייש און בלוט, ווי איינער וועלכער ווערט שיעור דערוואָרגן פון דער מאָנאטאָני פון דעם צוזאמענלעבן, וועלכע לייד פון דער אלץ וואקסנדיקער אינדיפירענץ — קומט איבערן מאן די גרויסע אנטוישונג, פארשווינד זיין אילוזיע וועגן העראָאיזם — און דערזעט פאר זיך א פארטנער מיט דיזעלבע באדערפענישן ווי ער, מיט דיזעלבע גלוסטינגען און פערזענלעכע נויטן — ס'הויבט זיך אָן דער קריזיס. ס'באנקראָטירט די פאלשע פאָרשטעלונג וועגן אונז.

דערפאר איז עס וויכטיג שוין ביי דער יוגנט־ערציהונג אכטונג צו געבן אויף די באגריפן און פאָרשטעלונגען וועלכע מ'קריצט איין אין דער יינגלעשער נשמה — נישט העראָאיזם און ראָמאנטישע פאָדערונג נישט אָן אנדערע באהאנדלונג. נאָר ווי מענטשן מיט מענטשן, דיזעלביקע און עפּעס מער אָדער וויניקער — און דאן וועלן זיך ביידע געשלעכטער בעסער פארשטיין און ס'וועט וויניקער קריזלען.

שרה ר א פּ א ל אָ וו י ט ש.

אבאנירט דעם אומאָפּהענגיגן ארגאן
„טשערנאוויצער בלעטער"

יוועלן און זייגערס בוכהאלץ, נאָר רינגפּלאץ 6
29 יאָר דאס פאר־טרויען פון די קונים.

נישט באהאווענט.

השובע רעדאקציע!

אונטערן דאַזיקן קעפּל פּרוּווט ה׳ ריוועס צו נישט מאכן אלע מיינע באהויפּטונגען. איך געפין פאר נויטיק צו מאכן א פּאָר באמערקונגען און פעסטשטעלן פאָלגנדיקע פאקטן: ערשטנס בין איך נישט מכבד קיינעם מיט כהן, ווייל פ׳איז נישט מיין אויפגאבע צו טיילן מפטיר פאר קולטור־ארבעט. צווייטנס די ק. ל. זענען געשאפן געוואָרן א דאנק דער ק. פ., מסכים, אָבער וואָס האָט זי זיי געגעבן. א פּאָר צירקולאר־בריוו און משך פון א פּאָר יאָר. דריטנס דאס אנגעלעסקו־געזעץ האט פארמאכט אלע שול־אנשטאלטן, אָבער פון זייט דעמולט איז שוין א היבש שטיקל צייט און ס׳איז גאָרנישט געטון געוואָרן. ווייטער באהויפּטעט דער ה׳ ריוועס אז א געוויסער טייל האָבן נאָר געזאָגט „קולטור״ געמיינט האָבן זיי עפּעס אנדערש. דערפון דער לאָגישער אויספיר איז, אז א „געוויסער טייל״. די איבערוויגנדיקע מערהייט האָט געמיינט דאס וואָס זי האָט געזאָגט. ווייטער צי וואָס איך אז א שטיק צייט האָט גע־הערשט די מיינונג אז מאננערס, רעפעראט איבער איבסן און שטיינבערגס לעקציע איבער „שיר השירים״ זענען קאָנטער־רעוואָלוציאָנער, אויב ס׳האָבן זיך געפונען יחידים, עם הארצים הייסט נאָך נישט מ׳קאָן פאר־אלגעמיינערן אן איזאלירטן פאקט, אזוי אז דער ה׳ ריוועס וויל נישט זען די סבות פון וועלכע די ארבעט האָט געליטן.

ע. רויטמאן.

אַן הכחשה.

השובע רעדאקציע!

ערלויבט מיר דורך אייער צייטונג צו ענטפערן אויף דער קאָרעספּאָנדענץ, וואָס איז געווען געדרוקט אין דער בונדישער „נייע צייטונג״ נר. 68 אונטערן קעפּל „פאשיסטישער טעראָר פון די ליפּקאנער ציוניסטן״.

ווי נעמט זיך אזא הוצפה אויף אויפצוטראכטן אזוי פיל אומריכטיקייטן און זיך באהאלטן אונטער א פרעמדן נאָמען. אמת איז, אז אין די טעג ווען די גאנצע יידישע באפעלקערונג איז געווען איינגעהילט אין טרויער צוליב די געשעענישן אין ארץ־ישראל האָט זיך דער סטודענט מ. קאָגאן אָנגעטון אין א שוואַרצן באנד און עפנטלעך דערקלערט אז ער טרויערט אויף די אָרעמע אראבער וואָס זענען באַ־פאלן געוואָרן פון דער ציוניסטישער פאשיסטישער אָרגאניזאציע. אמת איז, אז דערזעלבער האָט געפונען פאר נויטיק דאס אלעס צו דערקלערן דער קריסט־לעכער באפעלקערונג. דאס האָט זעלבסטפארשטענד־לעך פארדראָסן, און א פּאָר יונגטלעכע האָבן דעם הער קאָגאן געוואָרנט.

א מיאוסער ליגן איז, אז די ליפּקאנער ציוניסטן האָבן באשלאָסן זיך צו קילן דאָס האַרץ אין די „יידישע ארבעטער,״ אמת איז, אז די אזוי־גערופענע בונדעוועצעס האָבן במקום אויפקלערונגס־ארבעט, גע־פירט א מיאוסע אגיטאציע קעגן דעם ציוניזם און דאָך אזוי איז קיין שום אָרגאניזירטער מאסנאָנפאל נישט פאָרגעקומען. פאר פארשידענע יינגלישע שפילערייען, פון דער געשלעגעריי איז זעלבסט־פארשטענדלעך קיינער נישט פאראנטוואָרטלעך.

פנחס גאָלנבערג.

גראַטולאַציעס.

אברהם׳לע מאיאנסקי און אסתר׳קע!

צו אייער פארלאָבונג ווינטש איך אייך א פולע זון מיט גליק, וואָס זאָל האָבן ביי דער שוועל פון אייער־היים.

א. טוערסקי.

א גאָר הארציקן מזל־טוב מיין ליבן פריינט מאיאנסקי צו זיין פארלאָבונג.

ש. שמידט.

אונזערן השובן מיטארבעטער פון די „טשערנאָ־וויצער בלעטער״ ה׳ א. מאיאנסקי ווינטשן מיר א הארציקן מזל־טוב צו זיין פארלאָבן זיך.

דאס טעכנישע פערסאָנאַל.

די רעדאקציע פון די „טשערנאָוויצער בלעטער״ שיקט זייערן מיטארבעטער ה׳ א. מאיאנסקי, א הארציקן מזל־טוב צו זיין פארלאָבן זיך.

פריינד מ. מאיאנסקי מיינע גאָר הארציקע ווונטשן צו זיין גליקלעכן איבערגאנג צו א פרידלעכער צווייקייט.

י. זינגער.

NIFA-
רעדער

די בעסטע דייטשע מארקע אָן אן אוואנס

500 ליי א חודש!

„MOTOCAR“
Vehicule cu Tracţiune mecanice
Prop.: Carl Jekeles
Cernăuţi, str. Gen. Mircescu 3

ייד. שולפאריין פאר בוקאווינע
אין טשערנאוויץ.

היינטיקע וואָך קומט אהער דער באוווּסטער שריפט־שטעלער

יואל מאסטבוים

און וועט ארויסטרעטן אין א ריי שטעט מיט פאָלגנ־דיקע לעקציעס:

1. דער משפט איבער דער מאדער־נער פרוי

טעזן: א. ראפינירטע ליבע און צניעות;
ב. וועגוס און שולמית;
ג. די פרוי אין דער יידישער ליטעראטור;
ד. מאָדערנע יוגנט און מאָדערנע ליבע;
ה. רעציטאציעס פון אייגענע ווערק.

2. מאסטבוים־אוונט

פאָרלעזונגען פון אייגענע ווערק.

3. מאן און פרוי, ווער איז גערעכט?

אינסטיטוציעס וואס ווילן איינאָרדנען א לעקציע מיט ה׳ מאסטבוים, ווערן געבעטן, זיך ווענדן צום ייד. שולפאריין אויף פאָלגנדיקן אדרעס:

Soc. Şcoala evreească
Cernăuţi, str. Lascar Luţia (Heineg. 3/II).

מינעראַל־וואסער
גאראנטירט פריש

1 פלאַש בילינער זויערברון	54 ליי
1 פלאַש עמזער קרענכען	58 ליי
1 פלאַש פראנץ־יאָזעף־ביטערוואסר.	42 ליי
1 פלאַש גיסהיבלער זויערברון	45 ליי
1 פלאַש הניאדי יאנאָש־ביטער	40 ליי
1 פלאַש קארלסבאדער מילברון	52 ליי
1 פלאַש קארלסבאדער שפרודל	52 ליי
1 פלאַש מאריענבאדער קרייצברון	54 ליי
1 פלאַש אָבערסעלטער	54 ליי
1 פלאַש וויקי טשעלעסטינע	40 ליי
1 פּאַיאַנאַ נעגרי (אָן א פלאַש)	14 ליי

קוועלנפּראָדוקטן און זאַלץ פאר בעדער קויפט מען אם ביליקסטן נאר ביי

שעכטער & שווארץ
פּיאצא אוניריי (רינגפלאַץ) 1 — פרימאריא

פארבעריי און כעמ. רייניקונג
„RECORD“
א. גראָס,
טשערנאָוויץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר. 25.
רייניקט,
פארבט
אלצווינג
ספּעציאַל־אָפּטיילונג: הערנהוט־רעפּאראטורן

צו אונזערע אבאָנענטן!

מיר בעטן אונזערע השובע אבאָנענטן, וועלכע האבן אינאיינעם מיטן פריערדיקן נומער באקומען א פאסט־מאנדאט, אז זיי זאָלן זיך באנוצן מיט די מאנדאטן און אונז שיקן דעם אבאָנעמענט־אָפּצאָל!

ס׳איז איבריק אָנצווייזן, ווי שווער ס׳קעמפט אן אומאָפּהענגיקע יידישע צייטונג פאר איר קיום. אין די זעכצן וואָכן זייט איר דערשיינען, האָבן מיר זיך באמיט צו זיין א טריבונע פארן פרייעם יידישן וואָרט, און פאַר אלגעמיינע קולטור־אידעען. די צו־שטימונג וועלכע מיר האָבן באקומען פון אלע קעגנטן פונם לאנד איז דער בעסטער באווייז, אז מיר דערפילן אונזער שליחות מיט ערנסט. נאָך א סך אויפגאבן מוז פון אונז רעאליזירט ווערן. די „טשער־נאָוויצער בלעטער״ מוזן פארברייטערט ווערן. א לי־טערארישע און וויסנשאפטלעכע ביי־לאגע מוז זיין אונזער נעכסטער אויפטו, און מיר מוזן שאפן א פארבינדונג מיט די יידיש־שאפנדיקע צענטרען אין די אנדערע לענדער.

העלפט אונז דאָס דערגרייכן! יעדער נייער לעזער איז א מאָראלישע און א מאטעריעלע שטיצע, איז א הילף פאר אונזערע באשטרעבונגען.

באצאָלט אייער אבאנעמענט און ווערבירט נייע לעזער!

די אדמיניסטראציע.

לעקציעס־טור

הארבסט 1929

פון ר׳ דאקציע־קאָלעגיע און מיטאר־בעטער פון די „טשערנאָויצער בלעטער

I.

דר. י. בערנפעלד: „פון לשון אשכנז ביז יידיש״ די געשיכטע פון דער יידישער שפראך און פון דער אלטער ייד. ליטעראטור (2 לעקציעס).

היים געלער: 1. „די אנטוויקלונג פון דעם יידישן טעאטער״;
2. א. מ. פוקס דער דערציילער.

ב. טוטשינסקי: 1. „פּראָבלעמען פון דער מאָ־דערנער יידישער ליטעראטור;
2. „די פרוי פון אונזער בענקשאפט״ (די פרוי אין דער ייד. ליטעראטור;
3. „וועגן יידישער דיכטונג״ (פון א. רייזן ביז מ. קולבאק;
4. „אמעריקאנער יידישע ליטעראטור״

א. טווערסקי: „טשערניכאָווסקי״, „ביאליק״.

א. מאיאנסקי: 1. „פונם אר״י ביז צום בעש״ט״,
2. מ. י. בערדיטשעווסקי״.

ש. א. סופר: „סאָציאָלאָגיע פונם הסידיזם״, „נהמן בראצלאווער״;

מ. סורקעס: „אָוונט פון הומאָר״. רעציטאציעס פון די ווערק פון י. ל. פרץ, שלום עליכם, אש, נאדיר, אנ־סקי, טונקלער, ליב דער לעבעדיקער, טשעכאָוו, מארק טווען א.א.

י. פאנער: „דער הומאָריסטישער עלעמענט אין דער יידישער ליטעראטור״.

נעענטערע אינפאָרמאציעס און רעדאקציע פון די „טשערנאָוויצער בלעטער״.

:: ווילנער אפּערעטן־אנסאמבל ::

אין פּאַוויליאָן־טעאטער.

אמאָל און מאי

היינט און יעדן טאָג

נאָכמיטאָג

זיידערמאן־לערנער.

פעלץ־סעזאָן 1929—1930

איינראדונג.

פעלץ־אטעליער
ל. גיפּס
טשערנאוויץ
סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18
(הויפּטשטראָז 18)

אימפּאָרטירט פעלץ־לאגער דירעקט פון לייפּציג.
ערשטקל. ברייטשוואנץ־פערזיאנער
איך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכער
אריגינאל בערלינער
און ווינער מאָדעלן.

פיינסטע ארבעט נאָך מאָס

פון אייגענע ווי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

Med. Dr. Konrad Merdler

פאר פרויענקראנקהייטן (שפּעצ. קוואַלע דיאגנאָסטיק און באהאנדלונג פון עקרות

אקאָשאר און אינערע קראנקהייטן

רוסישענאס גר. 19 (הויז־יאלאָ־עצקי)
11—1, 3—6

ה׳ יצחק גארענשטיין

איז מודיע זיינע השובע קונים, אז ער איז נישט מער אין שותפות מיט ה. פישמאן אין דער לילינגאפ און אז זיין מאָדערן

פעלץ־געשעפט

געפינט זיך אין דער מוזיקפאריינסגאס 7.

ס׳זענען שוין אנגעקומען ערשטקלאסיקע לייפּצי־קער ווינטער־סחורות פון דער בעסטער קוואליטעט און צו די באקוועמסטע פרייזן.

Editor şi Redactor răspunsabil: S. A. Soifer. Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8